

J E A N - P A U L S A R T R E

Greața
Cuvintele

Traduceri din limba franceză
MARIUS ROBESCU
TEODORA CRISTEA

Cronologie
TOADER SAULEA

CUPRINS

<i>Cronologie</i> (de Toader Saulea).....	5
GREAȚA (Traducere de Marius Robescu)	35
CUVINTELE (Traducere de Teodora Cristea).....	307
I. A citi.....	311
II. A scrie	414

FOAIE FĂRĂ DATĂ

Cel mai bine ar fi să notez evenimentele zi cu zi. Să țin un jurnal ca să mă lămuresc. Să nu las să-mi scape nuanțele, faptele mărunte, chiar dacă par lipsite de însemnătate, și, mai ales, să le clasez. Trebuie să spun cum văd eu masa asta, strada, oamenii, pachetul meu de tutun, de vreme ce *ele* s-au schimbat. Trebuie să determin exact proporțiile și natura acestei schimbări.

De exemplu, o cutie de carton în care-mi țin călimara. Ar trebui să încerc să spun cum o vedeam *înainte* și cum...¹ acum. Ei bine, e un paralelipiped dreptunghiular, se detașează pe... – e stupid, nu-i nimic de spus despre asta. Iată ce trebuie să evit, nu trebuie să imaginez ceva deosebit acolo unde nu-i nimic. Cred că asta e pericolul care te pândește când ții un jurnal: exagerezi totul, stai la pândă, forțezi întruna adevărul. Pe de altă parte, e sigur că pot, dintr-un moment în altul – chiar în ce privește această cutie sau oricare alt obiect – să regăsesc acea impresie de alaltăieri.

¹Un cuvânt lipsă (n.a.)

Trebuie să fiu mereu pregătit, altfel îmi scapă printre degete. Nu trebuie să...¹ ci să notez cu grijă și în cele mai mici amănunte tot ce se întâmplă.

Firește, nu mai pot scrie ceva precis despre întâmplările de sâmbătă și de alaltăieri, acum sunt prea departe de ele; tot ce pot spune e că, și într-un caz, și în celălalt, n-a fost nimic din ceea ce se numește de obicei un eveniment. Sâmbătă niște copii se jucau de-a aruncatul și-am vrut să arunc și eu o piatră în mare. În clipa aceea m-am oprit, am lăsat piatra să cadă și am plecat. Probabil că aveam un aer rătăcit, fiindcă puștii au răs în urma mea. În afară n-a fost decât atât. Ceea ce s-a petrecut în mine n-a lăsat urme evidente. Văzusem ceva care m-a dezgustat, dar nu mai știu dacă priveam marea sau piatra. Piatra era plată, uscată pe o parte, umedă și plină de noroi pe cealaltă. O țineam de margini, cu degetele foarte depărtate, ca să nu mă murdăresc.

Alaltăieri a fost mult mai complicat. Și a mai fost și șirul acela de coincidențe, de încurcături, pe care nu mi le explic. Dar n-o să mă apuc să aștern totul pe hârtie. Oricum, sigur e că mi-a fost frică sau cam așa ceva. Dacă aș ști măcar de ce mi-a fost frică, și tot ar fi un pas destul de mare înainte.

Mai curios e că nu sunt deloc dispus să mă cred nebun, mi se pare chiar foarte limpede că nu sunt; toate aceste schimbări privesc obiectele. Cel puțin de asta aș vrea să fiu sigur.

¹ Un cuvânt șters (poate „forțez” sau „inventez”), iar un altul, adăugat deasupra, e ilizibil. (n.a.)

Ora zece și jumătate¹

Poate că a fost, într-adevăr, o mică criză de nebu-nie. N-a lăsat nicio urmă. Sentimentele mele ciudate de săptămâna trecută îmi par astăzi de-a dreptul caraghioase; nu mi se mai potrivesc. În seara asta mă simt bine, mă simt în largul meu în lume. Aici e camera mea, orientată spre nord-est. Dedesubt, strada Mutilaților și șantierul noii gări. Văd de la fereastră, în colțul bulevardului Victor-Noir, luminile roșii și albe de la cafeneaua Locul de întâlnire al feroviarilor. Tocmai a sosit trenul de Paris. Oamenii ies din gara veche și se răspândesc pe străzi. Aud pași și glasuri. Mulți așteaptă ultimul tramvai. Formează desigur un mic grup necăjit în jurul becului de gaz, chiar sub fereastra mea. Ei bine, mai au de așteptat câteva minute: tramvaiul nu trece înainte de zece patruzeci și cinci. De n-ar veni voiajorii comerciali în noaptea asta: simt mare nevoie să dorm, sunt, de altfel, în urmă cu somnul. O noapte de somn bun, una singură, și s-ar isprăvi cu toate aceste povești.

Unsprezece fără un sfert: nu mai am de ce să mă tem, dacă veneau, erau aici. Numai de n-ar fi ziua domnului din Rouen. Vine în fiecare sâmbătă, i se păstrează camera nr. 2, la primul etaj, cea care nu are bideu. Încă mai poate sosi: are obiceiul să bea câte un țap de bere la cafeneaua Rendez-vous-ul feroviarilor înainte de-a se culca. De altfel, nu face mult zgomot.

¹ Seara, evident. Paragraful care urmează a fost scris cu mult după cele dinainte. Înclinăm să credem că a fost scris, cel mai devreme, a doua zi. (n.a.)

E mititel și foarte curat, cu o mustăcioară neagră, lucioasă, și poartă perucă. A apărut.

Ei bine, când l-am auzit urcând scara, am simțit ca un fior în inimă, așa-i de liniștitor; ce să te poată înfricoșa într-o lume atât de ordonată? Cred că m-am vindecat.

Iată și tramvaiul 7 Abator-Marile Bazine. Se apropie uruind. Pornește din nou. Acum se îndreaptă încărcat cu valize și copii adormiți spre Marile Bazine, spre Uzine, în estul cel negru. E penultimul tramvai; ultimul o să treacă peste o oră.

O să mă culc. M-am vindecat, renunț să-mi notez impresiile de zi cu zi, ca fetițele, într-un caiet nou și frumos.

Doar într-un singur caz ar fi interesant să ții un jurnal: Dacă¹...

¹ Textul de pe foaia fără dată se oprește aici. (n.a.)

JURNAL

Luni, 25 ianuarie 1932

Ceva mi s-a întâmplat, nu mai e nicio îndoială. A venit ca o boală, nu ca o certitudine oarecare, nici ca o evidență. S-a instalat perfid, încetul cu încetul; m-am simțit puțin ciudat, puțin nelalocul meu, asta a fost tot. Odată ce m-a cuprins, nu s-a mai mișcat, a tăcut mâlc, drept care am crezut că n-aveam nimic, că fusese o alarmă falsă. Iată însă că acum crește.

Nu cred că meseria de istoric predispoze la analiză psihologică. În tagma noastră n-avem de-a face decât cu sentimente precise, cărora le dăm nume generice, precum: Ambiție, Interes. Dacă totuși m-aș cunoaște cât de cât, mi-ar fi acum de mare ajutor.

Mâinile mele, de pildă, au ceva cu totul nou, un fel anume de a apuca pipa sau furculița. Sau poate furculița are acum un anume fel de-a se lăsa luată, nu știu. Câteva clipe mai înainte, intrând în camera mea, am încremenit, fiindcă simțeam în mână un obiect rece care-mi trezea atenția printr-un soi de personalitate. Am deslăcut mâna, m-am uitat: țineam pur și simplu clanța.

Azi-dimineată, la bibliotecă, atunci când Autodidactul¹ a venit să mă salute, mi-au trebuit zece secunde ca să-l recunosc. Vedeam o față necunoscută, o față și atât. Și apoi mâna lui ca un vierme mare și alb în mâna mea. I-am dat drumul imediat și brațul a căzut din nou, moale.

Pe stradă la fel, se aud o mulțime de zgomote suspecte.

S-a produs deci o schimbare în ultimele săptămâni. Dar unde? E o schimbare abstractă, care nu se precizează. Oare eu m-am schimbat? Dacă nu eu, atunci camera asta, orașul, natura; trebuie să aleg.

*

Cred că eu m-am schimbat: e soluția cea mai simplă. Și cea mai neplăcută. Dar, în sfârșit, trebuie să recunosc că sunt predispus la aceste transformări subite. Adevărul e că mă gândesc foarte rar; de aceea o mulțime de mici metamorfoze se acumulează în mine, fără să bag de seamă, și, pe urmă, într-o bună zi, izbucnește o adevărată revoluție. Asta a dat vieții mele acest aspect încâlcit, incoerent. Când, de exemplu, am plecat din Franța, s-au găsit destui oameni care să spună că fac o nebunie. Și când m-am întors brusc, după șase ani de călătorie, s-ar fi putut încă vorbi de această nebunie. Parcă mă văd și acum, împreună cu Mercier, în biroul aceluia funcționar francez care a demisionat anul trecut în urma afacerii

¹ Ogier P..., despre care va fi deseori vorba în acest jurnal. Era slujbaş la tribunal. Roquentin îl cunoscuse în 1930, la biblioteca din Bouville. (n.a.)

Pétrou. Mercier pleca în Bengal într-o misiune arheologică. Dorisem dintotdeauna să merg în Bengal, iar el stăruia să-l însoțesc. Astăzi mă întreb pentru ce. Cred că nu era sigur de Portal și ar fi vrut să-l supraveghez eu. N-aveam niciun motiv să refuz. Și chiar dacă aș fi presimțit atunci micul aranjament în legătură cu Portal, ar fi fost un motiv în plus să accept cu entuziasm. Ei bine, eram ca paralizat, nu puteam scoate o vorbă. Îmi ațintisem privirea asupra unei statuete khmère, așezată pe un covor verde, lângă telefon. Mi se părea că sunt plin de limfă sau de lapte cald. Mercier îmi spunea, cu o răbdare îngerească, sub care se simțea puțină iritare:

– Știi doar, trebuie stabilit oficial. Sunt sigur că până la urmă vei spune da: ar fi mai bine să accepți imediat.

Are o barbă de un negru-roșcat, foarte parfumată. La fiecare mișcare a capului lui mă izbea un val de parfum. Și-apoi, dintr-odată, m-am trezit dintr-un somn de șase ani.

Statueta îmi păru urâtă și stupidă și-am simțit că mă plictisesc de moarte. Nu reușeam să înțeleg ce căutasem în Indochina. Ce făceam acolo? De ce stăteam de vorbă cu oamenii aceia? De ce eram atât de curaghios îmbrăcat? Pasiunea mea se stinsese. Mă stăpânise și mă înșelase ani la rând; acum mă simțeam golit. Dar nu asta era cel mai rău: înaintea mea trona, cu un fel de nepăsare, un gând voluminos și fad. Nu prea știau ce era, dar nici să-l privesc nu puteam, într-atât mă scârbea. Totul se confunda pentru mine cu parfumul bărbii lui Mercier.

M-am scuturat, furios la culme împotriva lui, și am răspuns ritos:

– Mulțumesc, dar cred că am călătorit destul: acum trebuie să mă întorc în Franța.

După două zile luam vaporul spre Marsilia.

Dacă nu mă înșel, dacă toate semnele care se adună prevestesc o nouă tulburare a vieții mele, ei bine, mi-e frică. Nu pentru că viața mea ar fi plină, sau însemnată, sau prețioasă. Dar mi-e frică de ce se naște, va pune stăpânire pe mine și mă va duce, unde? Va trebui oare să plec din nou, să-mi las baltă cercetările, să-mi las cartea? O să mă trezesc, oare, peste câteva luni, peste câțiva ani, obosit, dezamăgit, în mijlocul altor ruine? Aș vrea să văd limpede în mine înainte de a fi prea târziu.

Marti, 26 ianuarie

Nimic nou.

Am lucrat la bibliotecă de la ora nouă la ora unu. Am elaborat capitolul al XII-lea și tot ce se referă la șederea lui Rollebon în Rusia, până la moartea lui Pavel I. E un lucru isprăvit: nu mai revin asupra acestei părți până la definitivare.

E unu și jumătate. Mă aflu la cafeneaua Mably, mănânc un sandwich, totul e aproape normal. De altfel, în cafenele totdeauna totul e normal, mai ales în cafeneaua Mably, datorită proprietarului, domnul Fasquelle, al cărui chip abordează un aer de ticăloșie absolut pozitiv și lingușitor. I se apropie ora siestei și ochii îi sunt puțin înroșiți, dar mersul lui e tot vioi și

hotărât. Se plimbă printre mese și se apropie confidențial de consumatori:

– Sunteți mulțumit, domnule?

Zâmbesc văzându-l atât de vioi: la ora când localul se golește, i se golește și capul. De la două la patru cafe-neaua e pustie și atunci domnul Fasquelle face câțiva pași cu un aer buimac, chelnerii sting luminile, iar el alucește în inconsistență: când omul ăsta e singur, adoarme.

Au mai rămas vreo douăzeci de clienți, celibatari, inginerăși, funcționari. Prânzesc în grabă la pensiunile de familie pe care le numesc popotele lor și, cum au nevoie de puțin lux, vin aici după ce-și iau masa, beau o cafea și joacă pocher; fac un zgomot puțin inconsistent, care nu mă supără. Și ei, ca să existe, trebuie să fie mai mulți împreună.

Eu trăiesc singur, complet singur. Nu vorbesc cu nimeni, niciodată; nu primesc nimic, nu dau nimic. Autodidactul nu contează. Desigur, există Françoise, patroana de la cafeneaua Rendez-vous-ul feroviarilor. Dar parcă ei îi vorbesc? Uneori, după-masă, când îmi nervește o halbă, o întreb:

– Ai timp astă-seară?

Nu spune niciodată nu și o urmez într-una din acele camere mari de la primul etaj, pe care le închiriază cu ora sau cu ziua. N-o plătesc: facem dragoste dintr-o nevoie reciprocă. Ei îi place (îi trebuie zilnic un bărbat și are mulți în afară de mine) și eu scap astfel de anumite melancolii a căror cauză o cunosc prea bine. Dar abia dacă schimbăm câteva cuvinte. La ce bun? Fiecare pentru sine; de altfel, în ochii ei eu rămân înainte de toate un client al cafenelei. Îmi spune în timp ce-și scoate rochia:

— Ați auzit cumva de un aperitiv Bricot? Pentru că doi clienți l-au cerut săptămâna asta. Fata nu știa și a venit să-mi spună. Erau călători, or fi băut din ăsta la Paris. Dar mie nu-mi place să cumpăr fără să știu. Dacă nu vă deranjează, nu-mi scot ciorapii.

Într-o vreme — chiar mult după ce m-a părăsit — m-am gândit la Anny. Acum nu mă mai gândesc la nimeni; nici nu mă obosesc să caut cuvinte. Totul curge în mine, mai mult sau mai puțin repede, nu opresc nimic, las să treacă. Mai tot timpul, pentru că nu se leagă de cuvinte, gândurile mele rămân cețoase. Desenează forme vagi și plăcute, se destramă: le uit numaidecât.

Tinerii aceștia mă uimesc: povestescându-și cafeaua istorii clare și verosimile. Dacă îi întrebi ce-au făcut ieri, nu se tulbură: te pun la curent în două vorbe. În locul lor, m-aș bâlbâi. E adevărat că nimeni nu se mai preocupă de mult de felul cum îmi petrec eu timpul. Când trăiești singur, nu mai știi ce înseamnă să povestești: verosimilul dispare odată cu prietenii. Evenimentele, de asemenea, le lași să curgă; vezi apărând deodată oameni care vorbesc și pleacă, te trezești vârat în situații care n-au nici cap, nici coadă: ai fi un martor execrabil. Dar, în schimb, te alegi cu tot ce n-ar putea fi crezut în cafenea, tot neverosimilul. De exemplu sâmbătă, pe la patru după-amiază, la capătul trotuarului de scânduri de la șantierul gării, o femeie îmbrăcată în albastru-deschis alerga de-a-ndăratelea, râzând și fluturând batista. În același timp, un negru cu un impermeabil crem, pantofi galbeni și pălărie verde, dădea colțul străzii fluierând. Femeia

s-a ciocnit de el, sub un felinar care atârna de gard și e aprins seara. Se aflau deci acolo în același timp, gardul care miroase atât de tare a lemn ud, felinarul, femeia aceea mică și blondă în brațele unui negru, sub un cer de foc. Dacă am fi fost patru sau cinci, presupun că am fi observat cum s-au ciocnit toate acele culori palide, frumosul mantou albastru ce semăna cu o plapumă, impermeabilul deschis, gemulețele roșii ale felinarului; am fi râs de stupoarea care apăruse pe cele două chipuri copilărești.

Se întâmplă rar ca unui om singur să-i vină să râdă: grupul s-a însuflețit pentru mine cu un sens foarte adânc, chiar sălbatic, dar curat. Apoi grupul s-a despărțit, n-au mai rămas decât felinarul, gardul și cerul: era destul de frumos și atât. O oră mai târziu felinarul era aprins, sufla vântul, cerul era negru: nu mai rămăsese nimic.

Toate astea nu sunt foarte noi; niciodată n-am respins aceste emoții inofensive; dimpotrivă. Ca să le simți, ajunge să fii puțin de tot singur, numai atât cât să scapi la momentul potrivit de verosimil. Dar eu rămâneam prea aproape de oameni, la suprafața singurătății, hotărât să mă refugiez în mijlocul lor în caz de alarmă; în fond, până acum, n-am fost decât un amator.

Acum sunt pretutindeni lucruri, ca paharul acesta de bere, aici, pe masă. Când îl văd, îmi vine să spun: piua, nu mai joc. Înțeleg foarte bine că am mers prea departe. Presupun că nu te poți „obișnui“ cu singurătatea. Asta nu înseamnă că mă uit sub pat înainte de culcare, nici că mă tem ca nu cumva să văd deschizându-se ușa camerei mele în miez de noapte. Totuși